

Багъатырланы
Артур

6+

НЮР

8

2015

ISSN 0207 - 6543

«Дон суу» деген жырны сөзлөрүн Боташланы Исса антлы шубху, бирге ёсгөн тенги, кёндөлөнчи жаш Энейланы Залкуфну эсгөрө жазганды. Бу жыр, жалаңда таулу халкыны жигит жашына аталып калмай, 117-чи Кавдивизияны санында Дон сууну жагъасында ажымлы жоюлгъан таулу жашлагъа эсгертме болганды.

Боташланы Исса

ДОН СУУ

Дон суу, сабыр бол сен,
Энтта кьонагъынгма мен,
Энтта да сен бир тынгыла.
Миннген атына сенден
Суу ичирген жигитни
Эсгерип, биргеме бир жырла.

Эгиз кьарындашлача,
Бир бирден айырылмай,
Бирге ёсгөн эдик экибиз.
Къарап тауларыбызгъа,
Шубхлукьну атмазгъа
Ант этген эдик экибиз.

Кёкню, жерни кьаралтып,
Аналаны сарнатып,
Уруш кирди жерибизге,
Атлагъа иер салып,
Къоллагъа кылыч алып,
Чыгъаргъа тюшген эди бизге.

Тенгим аскер аллында,
Душманнга кыая болуп,
Аслан кибиб суюелгенед.
Къыралымы жандан бек
Сюеме деп, ант этмей,
Аны ючюн жан бергенед.

Адамла насып ючюн
Жан берген тенгим, сени,
Жюрек тарала, жокълайма.
Жыл сайын Доннга келип,
Тауладан салам берип,
Сын ташынга къарап, жилийма.

ЭСГЕРИУ

Малкъар поэт, драматург Боташланы Жарахматны жашы Исса 1925 жылда Кенделенде туугъанды. Исса гитчелигинден окъуна окъургъа суюгенди, сёзю сёзге тизип, агитациялы масхара назмучукъла къурап, аланы уа бирде макъамгъа салып, школда устазларын, нёгерлерин да къууандыргъанды.

Сюржюндөн къайтханлай, Исса, Москвада адабият институтха кирип, аны заочно окъуп бошагъанды. Ызы бла экижылыкъ адабият курсланы да тауусханды. Ол алгъа Малкъар театрны директоруну къуплугъунда, ызы бла сурат музейни таматасы болуп ишлегенди.

Иссаны биринчи китабы «Жюрегимден жырлайма» деген аты бла Фрунзеде 1957 жылда чыкъгъанды. Ызы бла «Экинчи тюбешуу» (1961), «Таула сакълвйдыла» (1968), «Пьесала китабы» (1972), «Аууш» (1975), «Емюрюм» (1981) деген эм башха китаплары чыкъгъандыла. Аны чыгъармалары Ата журтуна, туугъан элине, жерине, ата-анагъа, эллилерине суюмекликден толдула.

Боташланы Иссаны малкъар драматургиягъа салгъан къыйыны да уллуду. Аны «Къушла бийикни сюедиле», «Абрек», «Солтанны къадары», «Сени жулдузунг батмаз», «Кенделенде той барады» деген, башха пьесалары да Малкъар театрны сахнасын жарытхандыла.

Малкъарны культурасына аллай бир къыйын салгъан Боташланы Иссаны биз бюгюн суюп эсгеребиз. Жатхан жери жумушакъ болсун.

Боташланы Исса

Темирчи Солтан

Ким таньмайды элде
Къарт темирчи Солтанны?
Хоразладан да эртте
Атдырады ол тангны.

Шо танг белги бергенлей,
Горбежисин ачады.
Шо ол ары киргенлей,
Урходук да учады.

Бюгюн да бизни Солтан
Кёмюр къуяды отха.
Жюнюс махтады: «Ол тап
Нал салады, – деп, – атха».

Хамитчик, аны кёрюп,
Гылыучугъун элтгенди.
Олсагъат басып кёрюк,
Отну къызыу этгенди.

– Гылыума нал сал, – деп,
Ол Солтандан тилейди.
– Сен «бешлегё» окъусанг,
Анда кёрюрбюз, – дейди.

Сора ол, шош ышарып:
– Быллай гитче гылыугъа
Нал салыргъа ушарыкъ
Тюйюлдю, – дейди, – угъай.

Мусукаланы С. *Минги Тауну этегинден кыагыт*

Анам, мында алай игиди! Манга Ахмат да, Мухаммат да кыозучукъла бергендиле! Ахмат берген – акчык, Мухаммат берген а – кыарачыкды! Ала бир да ариучукъладыла. Аппа бла мен аланы ютерге барыучубуз тешге. Гитчечикле болганлыкыга, кыозучукъларымы мюйюзчюклери да барды. «Чох-чох!» – десенг, ала мангылайчыкъларын бир бирге тиреп тохтайдыла, кыуйрукъчукъларын да ойната.

Анам, амма алай кыуанады манга, атанга ушайса деп. Атаны эгечлери Зухра да, Марзият да... хар ким да кыуанадыла. Ол кыалай игиди да?! Мен да, атамча, альпинист боллукъма.

Анам, унутуп барама, аппа да, амма да сау бол дейдиле саугаларынг ючюн. Аппа бла мен, сен эшген келекени кийип, алай барабыз эрттенликде маллага кыарарга. Эрттенликде мында сууукъду. Артда уа кюн бек кызыдырады, алай аппа бла амма мени черекде жуунурга кыоймайдыла. Тауладан келген суула бузлудула деп.

Анам, мында тешде аллай бир пол барды! Бояулары да бир жарык. Ала ол бизни юйню кыатында тюкенде сатылган поллөгө аз да ушамайдыла. Ийислери уа – бир ариу! Зухраны кызычыгы Халимат тюенө бизде, аппалада, кыалганды. Артда уа: «Мен да сизни

бла барама!» – деп, тыйдырмай, бизни бла тешге чыкыганды. Кеси чыкыганды, анам, ийнанамыса, тешге, кишини кыолундан тутарга унамай, аппаны аппунун да кесине кысханлай.

Анам, мында аллай гебенөкле бардыла – кем-кекле, сап-сарыла, кып-кызылла, кыоланла... Аланы кыуууп, Халимат да, мен да зауукъ этебиз. Тутхан а... бирин да тутмайбыз. Аппа айтханнга кере, ала жалаңда бир кюн жашайдыла. Тутуп, кыанатчыкъларын не аз да эсенг а, учалмай кыаладыла. Ма аны ючюн тиймейбиз. Бир кюн алага кеп керюне болур да, анам? Ол а алай азчыкды.

Дагыда биз аллай оюн кыурайбыз, кыайсы гебелек кыайсы полге кыонарыгын алгадан айтып. Халимат бир да кытдырмайды. Мен аллай эгечим болганына бек кыуанама. Ол бизге келсе, анам, аны паркга аттракционлагга элтирбиз да? Ол затдан да кыоркымайды. Гитчечик болганлыкыга, гыллыучада алай бийик учады. Бизни жапмада аппа экибизге да эки гыллыуча такыганды. Энди биз, ким бийик учса да деп, алай эришебиз.

Анам, биз аммага тешден жыйып келген голлени атлары уа кыалай болганын билемисе? Билмейсе! Аланы атлары «эчкиаяк» деп алайды! Керти да, улакъ какачыклагга ушайдыла бу сары полчюкле. Ма бусагытда стол юсюнде банкада сууда турадыла.

Тамбла уа биз чабакъ тутарга барлыкыбыз. Аппа бла мен. Ыргакъларыбыз да барды, кыуртла да кыазганыбыз. Тюз кюн тешден кыараганлай, атларырыкыбыз. Анам, не сейирди, бизде кюн узакъда жер бла кек ортасындан чыгады. Мында уа – тау башындан кыарап башлайды. Сора кюн да мында таулуду да?

Тансыкъ салам бла, Алим.

Къулийланы Къайсын

САЛАМ, ЭРТТЕНЛИК!

Салам, эрттенлик,
Жап-жарыкъ бетли,
Къанатлы жырлы,
Бишген кегетли!

Арбазда ойнай
Тургъан сабийчик,
Биринчи битген
Алма терекчик!

Салам, садлада
Жетген алмала,
Акъ тѳппеледен
Эннген аязла,

Бу жашил жырчыгъым
Болсун саугъа,
Кѳк кырдықдан
Толу эрттен, санга!

Гюржю табагъа
Баргъан булутла,
Чыкълы бахчагъа
Кирген къызла,

Жашил саламымы
Жыргъа сала,
Чыгъама,
Сабий кѳп эрттен, санга!

ТЮЛКЮ БЛА БѢРЮ

Ботталаны Рита

Гажай бѳрю, ыстауатха тюзелип, кюн сайын бир-эки къойну суйрей, аны бла да тохтамай, тауукъ орунну терк-терк жокъларгъа къалды. Алайдан узакъ болмай жашагъан тюлкю, аны сакълап, даун айтыргъа таукел болуп:

– Соргъанны айыбы жокъду, бѳрю, элни къой сюрююню оноуу саулай да сенде бола тургъанлай, бизни къабыныбызгъа уа нек сугъанакълыкъ этесе? Санга – къой да, тауукъ да, бизге уа не ахшы? – деп сорду.

– Сен мени бла былай оспар сѳлеширге къалай базынаса? Не суйсем, аны этеме. Суйсем, сени да ашарма.

– Хау, бѳрю, сен менден кѳп да кочлюсе. Алай этерге боллукъса. Алай а мени да алай бош затчыкъ сунма. Мен тюлкеме, борбайымда уллу коч жокъ эсе да, суйсем, санга айтханымы этдирирге къолумдан келликди. Мында чайкъалгъан бош суучукъму сунаса сен? – деп, тюлкю башына-башына тийди.

– Мен сени бусагъатчыкъда окъуна

ашап кьояллыкь эдим, бир бек тоюпма ансы, – деди бёрю, кьаты чамланып.

– Къанынгы сууут, бёрю. Билирге сюе эсенг, хорлар ючюн жангыз кюч азды. Акъыл болургъа керекди, акъыл! Алай, къарайма да, сөндө аллай зат эслемейме.

– Къой, тюкю, ийманынг хакъына, мындан кеп сынама мени. Шо сен жиликсиз менича бёрюню къалай бла хорлар муратынг барды? Манга былай сёлеширге къалай базыңдынг, мыйысы кьуругъан?! – деп, бёрю тюкюню аман сындырып сёлешди.

– Бююн бошамайма, тамбла уа сёлеширбиз, – деди тюкю да, ёхтемлигин аз да кем этмей, хыйла ышара.

Аны бла, экиси эки жанына кетдиле. Көчөни көчө узуну, бёрюгө не иш кьурайым, не бла жабайым ауузун деген сагъыш башын бийлеп, тюкю таннга жукъламай чыкъды. Танг бөлги бергенлей, ол, чирги ийне бла халы алып, кесин төрт жол айырылган жерге жарашдырып, чабырла тигип башлады. Озуп барган бёрю (аны алайтын озарын а тюкю айхайда биле эди), тохтап:

– Тюкю, неди бу корешгенинг танг эрттен? – деп сорду.

– Чабырла тиге турама.

– Эй-я, таланган! Мени да юйрет!

– Юйретирме, нек юйретмейме! Къыйналырса ансы...

– Къыйналсам да, төзерме, юйретген эт ансы, – деди бёрю.

– Алай эсе, тилинги чыгъар да, ма бу тюкюч юсюне сал. Мен анга ийне чанчырыкъма, сен а төзерге керексе. Тёзалсанг, чабыр тиге юйреннгенинге толуйнан да къал, – деди тюкю.

Бёрю, тюкюню аман акъылындан хапары болмай, иги узунуракъ да чыгъарып, тилин тюкюч юсюне салды. Тюкю, ийнени ахшы терен чанчып, бё-

рюню тюкючге «тойреди» да кьойду. Ол а тыкъсып, су-шау этип, төгерекни эгендирди. Тюкю да, сакълапмы турлукъ эди, къарап-къарагъынчы думп болду. Талакъ солууу селейгенлей:

– Ма алайды, боз гажайчыкъ, – деди, кесине ыразы бола. – Сен а: «Къалай базыңдынг?..» – де да тур.

Ингирге дери, не бек корешсе да, бёрю тузагъындан кьутулалмады. Кёз байланыргъа тилин тюкючден кочден ычхыңдырды. Жаралы тили ачитхандан, кече узуну тынчаялмады. Танг ата тюкюню излей жайылды. Излей барып, аны тирменде тапды. Ол тирмен чархны башындан энишге къарап тура эди.

– А-ха, тутулдунгму? Ол сени манга этгенинг не эди? Керегинги берейимми?

– Бусагъатда олмуду къайгыңг? Бери бир къарачы, бёрю.

– Неге аралып тураса, ненг къалгъанды тирмен чархны тюбюнде?

– Тери журунуму жибитеме деп ийилгенимлей, суу тирмен чархха чулгъап кьойгъанды, чыгъарсанг а.

– Этгенинги кечерем, ол тери журуну манга берсенг. Болалсам, чарыкъла тигип кёрюрем, – деп жалынды бёрю.

Тюкю излеген да ол!

– Ахшы, келишдик. Алай эсе, секир да, чарх тюбюнден чабырлыкъны чыгъар, сени аурууунгу ол алсын...

Бёрю анымы эшитди, арсарсыз секирди да, чархны тегейлери тойюп, болганын ууатды. Алай бола тургъунчу, хыйлачы да агъачха кьутулду.

Бираз эс тапхандан сора, жангыдан бёрюгө иш туудурургъа эсине тюшюп, тюкю, чий чыбыкъла жыйып, жол жанында четен эше башлады. Бир заманда жолда акъсап келген, тозурагъан бёрю кёрюндю. Тюкю, кокаланып:

– Оу, ёлюп къалайым! Не болганды санга? Нек акъсайса? Кимни хатасы жетди? Тоба-тоба! Чабырлыкъынгы уа чыгъарганменг, харип?.. – деп сорду.

– Аны къайгысын этерге да жетишгинчи, тегейле алай ийлеп башладыла,

алай да – чабырлыкмы эди кыйгы?

Сора, бөрюню кезю толкюню жарты ашилген четенине жетип:

– Алан, толкю, не иги затды бу эше тургъанынг! – деди.

– Сени да юйретейим, сюемисе?

– Соймей а, айхайда сюеме!

– Кир сора четеннге. Мени кыалай эшгениме анда олтуруп къара да, унутмай, эсингде тут...

Бөрю, кыуанч тыпырлы болуп, четеннге кирди да, толкюню эшгенине кез кыакмай кыарап башлады. Ол а, тертерк кыармашып эшип, бөрю да ичинде тургъанлай, четенни башын жапды.

– Да мени четен ичинде кыюп кыойдунг да! Ач, маржа, башын, – деп тиледи алайлыгыын энди эслеген бөрю.

– Жарсыма, бөрю, тюенене кыйналганса да, атлаялмай тураса. Тапчык олтургъанлай тур, мен а сени тэнгеретип барайым.

Толкюню айтханына ыразы болуп, бөрю четен ичинде кесин тап жарашдырды. Толкю уа четенни, тэнгерете барып, кыойчуну тюз алпына келтирди.

– Хайырсыз, неди бу тэнгеретип айланганынг? – деп сорду кыойчу.

– Билсенг, аман саугъа келтиргенме, – деп, жойкыулланды толкю. – Бөрюдю! Алай, угъай-угъай дей эсенг а, жардан энишге тэнгеретип кыойым.

– Эй-я, таланган, аны жардан тэнгеретип да нек кыйналаса, манга бер да кыой. Ол мени кеп кыанымы бузганды, кыойларымдан кюн сайын бирерин-экишерин сойрейди, хайырсыз.

– Ахшы, сени болсун, алай алгъа сен мени тойдурургъа керексе. Алай тойюл эсе уа, берлик тойюлма.

– Ол ишмиди, шухум?! Ма, халалынг болсун, – деп, кыойчу кыой мылпыкны толкюню алпына атды.

Толкю да анга жубана тургъанлай, кыойчу сыбызгы сокъду да, олсагъат кыойчула алайгъа жыйылдыла. Четенни башын ачып кыарасала, анда уа ала эрттеден излеген бөрю!

Бөрю бу жол, анча таяк бирден тийгенде, иши тап болмагъанын сезди.

Толкю уа, кел кенгдире: «Кёрдюнгю мен «жиликсизни» санга не зталпыгымы, ы, жазык сен? Хи-хи-хи!» – деди да, агъач кыалынына ташайды.

Гуртуланы Мариям

ЛЕЙЛЯЧЫКЪГЪА БЕШИК ЖЫРЧЫКЪ

Бу кыагъанакъ балачыкъ
Жукъу-жукъу этмейди.
Ана тилеги анга
Нек эсэ да жетмейди.

Ана, бешикни кыюп,
Бир жары да кеталмаз.
Лейлячыкъ жукъламаса,
Жюз ишине жеталмаз.

– Жукъламасанг, Лейлячыкъ,
Турукъгъамы атайым?
Ауушуп Тау-Артына,
Гюржюгеми сатайым? –

Деди кызычыкъгъа ана,
Лейлячыгъ а не этсин,
Анасына кыууана,
Къалай жукъугъа кетсин?

Бир ариу тауушчукъла
Эштелле кыулакчыкыкыла.
Къайдан келдиле ала,
Бешикчикге жол сала?

Жырчыкыны макъамы бла,
Желчикни кыакыгъаны бла,
Анасыны тилинден,
Ананы жюрегинден.

Лейля кызычыкъ кыууана,
Бешик жыргъа жубана,
Анасына къарайды,
– Аггу!– дей, жууаплайды.

Бешик бла бешик жыр,
Ана ёню бла бала,
Дайым бирге болсала,
Къалмаз милпет оюнла.

Кенг тенгизге жетерге
Кюсейди хар черек суу,
Бирлери жете анга,
Бирсиле – тауусулуп.

Бешик жырчыкъ, дерс болуп,
Айтылынса хар юйде,
Жашап туурат таулу халкъ,
Жокъ болмаз ёмюрпеде.

Кертшаны С.

Тоюп, жырлайды чыпчык:
«Чик-чирик-чик!» – деп, жырчык.
Тегеректе кырайды,
Кыанатларын тарайды.

Кюнню кызу талада
Тынгылайды жырлагыа.
Тешден-тешге чабады,
Не заууклуку табады!

Гюлден-гюлге етеди,
Кюнлю жомак этеди:
Сары, кызыл полчюкпе
Коледипе, кюнчюклей...

Бийикледе булутчук –
Бурмабашчык, суулучук,
Жюзюп барады кюннге,
Ойнай, кыуана, кюле.

Жауар, жауун болур да,
Кюндөн, жайдан толур да,
Келип, тошер гюллеге,
Тамчы болуп, тешоле.

Сууну бойну дауурлу,
Ойнайдыла заууклу
Черекледе сабийле,
Сууну чача бир бирге.

ЖАЙ

Сууук болса да черек,
Сабийлеге бек керек
Кызыу кюнде былайда
Хапарлашып, ойнаргыа...

Тоюп, жырлайды чыпчык:
«Чик-чирик-чик!» – деп, жырчык.
Тынгылайдыла анга
Черек, таула, кыаяла.

Мамайланы Зухра,
кыарчай жазыучу

АЙЫУ БЛА КЪОЯН

(таурух)

Эртте-эртте айыу бла кыоян шуехла болгандыла. Ала ушак этселө, айыу, энишге ийилип, кыояннга алай селешгенди. Кыоян а – айыу эшитирча, иги кычырып. Экиси да чегетде бара турганлай, бир кепюрге жетгендиле. Сора айыу айтханды:

– Мен алгыа етейим, – деп.
– Гитчеле етедиле алгыа, – дегенди кыоян да, кыулакларын кымылдата.
Экиси да иги кесек даулашхандан

сора, айыу алгыа етюп тебирегенлей, кыоян секирип ызындан жетгенди. Бара турганлай, айыуну кетюралмай, кепюр сынып кыалганды да, экиси да суугыа кетгендиле. Кыоян бата башлаганлай, айыу аны, кыулакларындан тутуп, суудан чыгарганды. Кыоян, юсюнде суу тамычыланы кыагыа:

– Кердюнгю, мен алгыа етсем, кепюр сынарык туююп эди, – дегенди.
Терек бутакыдагы кыаргыа, аланы

ёчешгенлерин эшитип:

– Алгъа ким барса да, кёпюр сына-рыкъ эди. Нек десенг, былайтын бёрююн сайын топкюню бла борсукъну сюрюп, ала да андан къачып турадыла. Кёрсе, сизни да аярыкъ туююлдю. Къачыгъыз! – дегенди, къанат жайып.

– Мен бёрюден къоркъмайма! – дегенди айыу. – Ол, мени кёргенлей, къачып кетерикди, – деп, къыртышда ары-бери аунагъанды.

– Мен да къоркъмайма. Бёрю деген неди сора?! – деп, ёрге-ёрге секиргенди къоян да.

Ала алай махтана тургъанлай, туурада бёрю кёрюннгенди. Айыу, ачуланганча этип, къашын-башын туюгенди. Къоян, къачып барып, айыуну арт жанына бугъунганды. Аланы алай этгенлерин кёрюп, къаргъа:

– Нек бугъундунг, къоркъмайбыз дей здигиз да? – деп, къанатларын къагъа, бир бутакъдан бирине къона, къычыргъанды.

Ала да алай эте тургъанлай, бёрю жетгенди. Айыуну халын кёрюп, ол:

– Айыу нек ачулананыпса? – деп соргъанды.

Айыу, къашын-башын туююп:

– Сен ачулу бёрюсе дегендиле да, санга ачулананып турама. Былайтын сен, топкюню, борсукъну сюрюп, кёп озаса да, кёпюр да аны ючюн сыннганды дейди къаргъа, – дегенди.

– Мен, къоркъмагъыз, ол бёрю туююлме. Къоян а нек букъгъанды? – деп, бёрю арт аякъларына чегелегенди.

– Сенден къоркъуп бугъунганды, – дегенди айыу.

– Къоркъмасын, мен бююн кишиге тиерик туююлме. Къоянлагъа тиймейме, аланы нелериңден тоярыкъма? – дегенди бёрю, бир жанына къарап.

Къоян, къоркъа-къоркъа, арлакъ барып сюелгенди. Бёрю анга:

– Къоян, сен къалай ариуса, къулакъчыкъларыңг да уллучукъпа! Мен сени ашарыкъ туююлме, – дегенди.

Къоян, асыры къууангандан, ёрге-ёрге секире, ары-бери чапханды. Айыу, аны алай эттенине сөйирсинип:

– Къоян, сен аны сёзюне ийнанма, ол, алай болгъанлай, сени марап турды, къалай ашайым деп. Андан эсе, кел, кете барайыкъ, – дегенди.

Бёрю, ала кетип, кеси жангыз къалама деп, къоркъуп, ызларыңдан:

– Мени нек сүймейсиз? Мен хатачы туююлме. Айыу бла шуёх болургъа бек сюеме, мен андан къоркъгъан да этеме. Айыула чегетде жашагъанланы барыңдан да кючлюдюле, кеслери да, шуёхлукъну суююп тутадыла, – дегенди.

Айыу, ызына айланып:

– Кел, сора, шуёхла болургъа излей эсенг, къояннга тиймезге айт, – дегенди.

– Ант этеме, бююнден сора бир къояннга да тиймезге, къатларына да бармазгъа, бек ач болмасам, кеслери да, алпыма чыгъып, мени кёзюмю къаратмасала, – дегенди.

Алай бла, ала шуёх болуп къалгъандыла.

ЭЛБЕРЛЕ

Андан хәр ким кьоркьадыла,
Ушкокларын жокьлайдыла,
Ол а улуйду айгъа,
Кёзюн бура... кьойлагъа.

('oidəg)

Аны жипгә тагъадыла,
Сюек бла багъадыла.
Дагъыда ол аланы
Сюеди – адамланы.

('ши)

Ол агъачда жашайды,
Ийне топха ушайды,
Биреу келсә кьатына.
Ол бек сакъды жанына.

('nudu)

Къуйругъу аны кызылды,
Къарда сыйпайды ызын да.
Аныча жокь урлаучу,
Жюжөклени марәучу.

('oyulu)

Башы тура ачылып,
Тюбюн теше кьапчыкьны,
Мирзеу табып ашайды,
Гумулада жашайды.

('nehlyr)

Отоулада жашайды,
Кёзюн кысып ашайды,
Чычханланы кьоркьута,
Турады тута-тута.

('kushuk)

('bulshu)

Туугъанлай, жюзе биледи,
Балчыкьгъа сыйюп киреди,
Буруну – сары, жалпакь,
Атлагъаны да – жантакь.

Къулакьлары – узунла,
Къоркьакь сунуп турсунла,
Ол а кьоркьмайды, къара:
Барады хобустагъа!

('nyoyu)

Тангны уятхан бир жан,
Кишини да этмей сан,
Айланады бахчада,
Тауукьлагъа кьурт кьаза.

('xopax)

БИЗГЕ КЕЛГЕН КЪАГЪЫТЛАДАН

АШАМИШ

*Цикъанланы Эльмира,
18-чи школ.*

Эртте-эртте бизни алибизде Ашамиш деген аты бла жер болгъанды. Ол агъачлы, юкюлю ариу жер шендю да турады. Анда, тегереги хуна болуп, бир къабыр барды. Бурун заманда узакъдан, жууукъдан да келип, анга къуллукъ этип болгъандыла. Адамь ауругъан, кеси ауругъан да, Ашамишге келип, ол къабырны тегерегине жети кере айланып, тилек этип, садакъа юлешгендиле. Анда этилген тилекле къабыл боладыла деп, къартла алай айтадыла.

*Гудуланы Айла,
18-чи школ.*

КАКИ

Манга беш жыл болгъанда, биз элде жашай эдик. Бизни юйюбюз элни къыйырында эди да, анда ойнаргъа шуёхларым окъуна жокъ эди. Юй хайыуанларыбыз кеп эди. Анам алагъа къарагъан кезиуде, аны бла бирге барып, мен да ала бла селеше эдим. Ала мени айтханымы ангылагъанча керюне эди манга.

Бир кере уа ингирде атам манга бир сиам къумалы киштик бала келтирди. Мен анга Каки деп атадым. Экинчи кюн сау кюн узуну аны бла ойнап турдум. Ол мени бек биринчи шуёхум болду. Бир кюн ыннам, келди да: «Сабийлеге киштик бла ойнаргъа жарамайды. Аллергия болургъа боллукъду», – деп, киштигими алып кетди. Алай бир ненча кере болду. Ыннам алып кетсе, кишиу бизге къайта эди. Артда уа биз алайдан кечюп кетген эдик. Болсада мен биринчи шуёхуму унутмайма.

*Сарбашланы Вадим,
Прохладна район, Дальний эл.*

МЕНИ АНАМ

Мен кесими анамы юсюнден айтыргъа сюеме. Аны аты Светланады. Анам сабий садда ишлейди. Ол бек къыйын ишди, нек десегиз, ол сабийлени ызларындан къарайды, аланы ариу селеширге эм кесперин тап жорютюрге юйретеди.

Мен анамы бек сюеме. Аны жумушакъ къоллары манга тийселе, келим жарыкъ болады, кесине къысса уа, къанатла биттенча болама. Хар ингирден мен анама жомакъла окъуйма. Ол манга тынгыларгъа бек сюеди. Солуу кюн жетсе, мен анга болушургъа корешеме, не айтса да, артха салмай этеме. Анамы юсюнден ёхтемленип айтама, нек десегиз, аны битеу элибиз да ариу кереди, сабийле уа бек сюедиле.

Мени анам таулу аналаны бириди. Хар таулу юйде ана да мени анамча болгъанына бютонда бек къууанама.

ТУКЪУМ ЖЫЙЫЛЫУ

Алтууланы Зухра,
3-чю школ.

Тукъум жыйылыу малкъар миллетде төреге айланганды. Көп болмай Огъары Малкъарда Алтуулары тюбешгендиле. Ала миллетибизде углу тукъумпадан бирине саналадыла. Алтууланы тукъум тереклерин Къазий деген жашлары къурап башлагъан эди. Ол жетишмегенни тукъумну бирси жашлары – Алёш, Мухтар, Арсен, Мустафа, башхала да этгендиле. Ма ол жашла быйыл тукъумну барын да Туура-Хабла атлы эски элде жыйгандыла. Углу-питче бир бирни таныгандыла. Тукъум таматала жашланы тукъум бетперин, миллет бетперин сакъларгъа, не жаны бла да халкъыбызны кочлерге чакъыргандыла.

Тукъум терек

Азаткъул – тукъум башы,
Добулай – аны жашы,
Къайтмырза да – кичиси,
Азаткъулну энчиси.

Ма аладан туудула
Алтуу бла Доду да,
Эки тукъум башларыкъ,
Жигит, ётпюр жашлары.

Къызлары уа, Алтынчач, –
Кёз къаматхан Алтынчач!
Кёз тийип, жашлай кетди,
Халкъны бушуулу этди.

Аны керти скойгенден,
Анга керти койгенден,
Кешене сюедиле,
Алтууланы дедиле.

Алтуу къалды Малкъарда,
Анда жашау бардыра.
Доду уа Бызынгыгъа
Кёчдю, башха тарына.

Къайтукъа, Алиймырза
Асланбек бла Къайтмырза,
Гассо бла Къулчукъа,
Таций бла Тохчукъа –

Была бары – Алтууну,
Анга көп улан тууду.
Арта, болуп атауул,
Къурарыкъла эл, аул.

Той-оюннга устала,
Гёжефле, хуначыла,
Мал тутханла, жерчиле,
Тауда таулу элчиле.

Алтууланы хар бири
Жашауда болсун тири!
Насып, намыс – башында,
Хар къартында, жашында.

Насып тапсын адамыбыз,
Болмай къалсын аманыбыз,
Тукъум сыйы бийик болсун,
Ахшы муратыбыз топсун!

Къазакъланы Борис

КЕЛИГИЗ, БИР КЮЛЕЙИК

1-чи сентябрьде 1-чи классны сабийлерине устаз:

– Сабийле, энди сиз ёсгөнсиз, школгъа жюриюп башлагъансыз. Мында кесигизни ариу жюриютюрге керексиз, – дейди, – устазгъа тынгыларгъа, ол этигиз дегенни этерге, сорлугъугъуз болса, къол кётюрюрге... Бек биринчиден а, школда тазалыкъны сакъларгъа керексиз. Классха кире туруп, алайда кийизчикге аякъларыгъызны барыгъыз да сюрттенмисиз?

– Хау, – дейдиле сабийле бары да бирден.

– Ол игиди. Тазалыкъдан сора уа мен сизден ётюрюк айтмазыгъызны излери кме. Ол себепден айтып къояйым – эшик аллында кийизчик жокъду.

Школгъа энди жюриюп башлагъан жашыны билимин сынай, анасы Аслижан:

– Рамай, была ненча боладыла? – деп, аны аллына он конфет салады.

– Он! – дейди Рамазан.

Анасы, къууанч тыпырлы болуп:

– Ай аперим санга, сени окъутхан устазгъа да! – дейди. Сора, ыразы болуп: – Алчы, балам, быланы жартысын эгешчигинге бер, – деп да къошады.

Жашчыкъ столдан юч конфет алып баргъанын кёрюп:

– Тохта! Жартысын дейме да. Огъесе сен санай билмеймисе? – деп, сагъаяды Аслижан.

– Билеме, анам, мен билеме. Ол а билмейди! – деп, Рамазан хыйла ышарады.

«Нюр» журналны муну аллында номеринде басмаланган сёзберлени жууаглары:

«Уллу шахарла»

«Жулдузла»

Лысенко Владик,
18-чи школ.

СЁЗВЕР

Ондан солгъа: 2. Бек бийик жаныуар. 5. Кийик. 6. Улпукъулакъ, къоркъакъчыкъ. 7. Уллу жаныуар, Индияда жашайды. 8. Къар жауса, бек къууанган къанатлы. 9. Жаныуарла патчахы. 10. Ол къууушда жашайды, жууала бла чертлеуюкле жыяды.

Башындан энишге: 1. Къышда жукълагъан жаныуар. 2. Киштикге ушайды, таш хуруда жашайды. 3. Шинжили жаныуарчыкъ. 4. Кесини атын айтып къычыргъан къанатлы. 6. Агъач тонгуз.

ЭСТЕРТИУ!

Багъалы сабийле, ата-анала! Жазгъан затларыгъызгъа тѐленирик хакъны алып ючюн, сиз «Нюр» журналны бухгалтериясына тийишли къагъытланы жиберирге керексиз: паспортугъузну, ИНН (налог органладан алыннган къагъыт), пенсия свидетельствоугъузну, сберкнижкагъызны копияларын. Бу затла сабийледе жокъ эселе, ата-аналаны къагъытлары да жарарыкъдыла, сабий туугъаңда берилген свидетельствону копиясын къошсагъыз.

ХОРЛАМЛА КЪУУАНЧЫ

Ежемесячный литературно-художественный журнал для детей «НЮР» («Свет») № 8 – 2015 г.

Находит с января 1982 года

На болгарском языке

Учредители: Госком КБР по печати и массовым коммуникациям – издатель, Общественная организация «Союз писателей КБР».

Главный редактор С.МУСУКАЕВА

Редакция: Л. ЖАБЕЛОВА
Л. ДЖАНГУРОВА
Р. БОТТАЕВА
М. ТАБАКСОВ
Р. ШАВАЕВА

Художественный редактор Л. ПАРОВА

Рис. Л. Паровой

Свидетельство о регистрации ПИ № ТУ07 - 00102 от 24.12.2014г. Управление Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций по КБР

Подписано в печать 20.07.2015 г.
Выход в свет 28.08.2015 г.
Формат 60 х90 1/8
Бумага мелованная
Гарнитура: литературная
журналистская рубриная
Печать офсетная
Усл. кр.-отт. 8
Усл. птч. л. 2
Уч.-изд. л. 2,7
Тираж 1500 экз.
Заказ 130
Индекс 73908
В розницу – Цена свободная

Адрес редакции: 360000, г.Нальчик, ул. Гоголя, 6. Тел.: 42-37-27; 42-14-19.

Адрес издателя: 360000 г.Нальчик, пр.Летца, 5.

Организационно ООО «Тетраграф» г. Нальчик, ул. Лепина, 33

